

L'EVANGELI DE JOAN «MARC»

VII. SITUACIÓ LÍMIT DEL JUDAISME NO CREIENT I DEL JUDAISME CREIENT

**Per. 28. [A] 5,21-24 *La filla del cap de sinagoga s'està morint*

**Per. 29. [B] 5,25-34 *L'hemorroïssa, figura femenina dels deixebles*

**Per. 30. [A'] 5,35-43 *La comunitat del cap de sinagoga torna a la vida*

Perícopa 30. **[A'] 5,35-43 *La comunitat del cap de sinagoga torna a la vida*

- [a] 35 *Mentre ell encara parlava, vénen de casa del cap de sinagoga dient-li: «La teva filla s'ha mort; per què molestes encara el mestre?»*
- [b] 36 *Però Jesús, que havia sentit aquest missatge, diu al cap de sinagoga: «No temis; tan sols continua creient.»*
- [c] 37 *No permeté que ni un tan sols el seguís de prop, excepte Pere, Jaume i Joan, el seu germà.*
- [d] 38 *Arriben a la comunitat del cap de sinagoga, i es va quedar contemplant l'aldarull dels qui ploraven i prorrompien en grans laments.*
- [e] 39 *Va entrar i es posà a dir-los: «Per què féu tant aldarull i per què ploreu? L'infant no és pas mort; està adormit.»*
- [f] 40 *Ells, però, se'n reien.*
- [f'] *Ell, al seu torn, expulsà les multituds a fora, pren amb ell el pare i la mare de l'infant i els qui l'acompanyaven i es dirigeix on era l'infant.*
- [e'] 41 *Agafà la mà de l'infant i li diu: «RABBITHA BITA QUMI» (que traduït significa: «Noieta –a tu t'ho dic–, aixeca't!)).»*
- [d'] 42 *A l'instant s'alçà la noieta i es va posar a caminar.*
- [c'] *(És que tenia dotze anys.)*
- [b'] *Es van quedar tots fora de si, completament alienats.*
- [a'] 43 *Els advertí que ningú no ho sabés i digué que li donessin menjar.*

La superació del tabú de la Llei del pur i impur per part del cercle femení de deixebles (l'hemorroïssa) ens permetrà endevinar, en el darrer tram del tríptic [A'], quina fou la causa que ocasionà la mort del públic de la sinagoga i la solució que Jesús donarà per a evitar que es reproduïxi. Consta de dotze elements distribuïts en dos trams correlatius: *a b c d e f // f' e' d' c' b' a'*.

Un tríptic molt ben travat, tot ell de segona redacció

Ens toca comentar la Per. 30 [A'], la darrera del tríptic on es fa una descripció sumària de la situació del judaisme en temps de Jesús, perícopa que enllaça amb el tema de la Per. 28 [A], la filla del cap de sinagoga. Comença dient: *«Mentre ell encara parlava, vénen de casa del cap de sinagoga dient-li...»* Amb aquesta manera d'iniciar una nova seqüència Marc vol indicar que el comunicat dels nousvinguts se sobreposa a les darreres paraules que Jesús estava adreçant a l'hemorroïssa: *«Filla, la teva fe t'ha salvat. Vés-te'n en pau i continua guarida del teu flagell»*, darrer element de la Per. 29 [B], perícopa central del tríptic. En principi a Jesús no l'interrompen, ja que s'adrecen directament al cap de sinagoga, mentre que Jesús estava parlant amb la dona. Però amb el seu comunicat ocasionaran un tallament: Jesús deixarà de parlar a la dona i es dirigirà al cap de sinagoga. Recordem que aquesta dona formava part d'una multitud de seguidors de Jesús que l'oprimien i el masegaven (vv. 24 i 31), és a dir d'una multitud fanàtica de seguidors que se li tiraven al damunt, a fi d'aprofitar-se d'ell, i no el deixaven prosseguir el seu itinerari. En el precís moment en què Jesús l'acomiadava, dient-li que se n'anés en pau, han entrat en escena els comissionats per la comunitat del cap de sinagoga dient-li que no turmenti més el mestre. D'una banda Marc reprèn el fil narratiu de la primera perícopa del tríptic, on deia que Jesús s'havia posat en camí cap a la casa del cap de sinagoga «en companyia d'ell» i, de l'altra, clou la perícopa central que, a manera d'un gran parèntesi, servia per a descriure la situació del judaisme creient en Jesús però que, precisament per aquesta raó, se sentia exclòs de la sinagoga i, per tant, legalment impur. Jesús no vol deixebles d'aquesta mena en el seu seguici. Per això l'avia en pau i recomana encaridament a la dona que es consideri definitivament guarida del flagell de la Llei que la turmentava.

La comprovació que acabem de fer podria contenir una descripció de la situació del judaisme en un temps posterior a la mort de Jesús, projectada per Marc retrospectivament en el temps de Jesús quan redactà de nou el seu Evangeli (recordem que les tres perícopes del tríptic pertanyen a la segona redacció). Entre l'anada de Jesús acompanyat del cap de sinagoga i l'arribada a la seva casa, Marc ha volgut remarcar un interval suficientment llarg perquè la filla de Jaire, que estava a les acaballes, acabés morint-se. En aquest interval, tant de temps com d'espai (de camí cap a la casa), ha situat l'escena de l'hemorroïssa. Essent així que aquesta —com ja hem vist— personificava el grup de seguidors de Jesús que d'una manera fanàtica l'oprimien perquè es pronunciés contra la institució religiosa que els havia declarat legalment impurs (excomunicats), la retinguda de Jesús per part d'aquest grup de seguidors hauria impedit que Jesús arribés a temps a casa del cap de sinagoga. Aquesta relació de causa-efecte està molt subratllada en la frase inicial de la tercera perícopa del tríptic, «*Mentre ell encara parlava...*». En primera redacció, Marc ja havia fet una descripció semblant d'aquests jueus creients que, si bé s'havien declarat deixebles de Jesús, pretenien a la vegada ser reconeguts per la institució religiosa central, servint-se en aquella ocasió d'un altre personatge representatiu, en masculí aleshores, d'un «leprós», a qui Jesús havia expulsat del seu grup ordenant-li que es presentés al sacerdot i es comportés com un bon observant de la Llei (1.40-45). En posar l'accent, en segona redacció, no en el temple («mostra't al sacerdot»), perquè declarés pur el qui havia estat expulsat com a 'leprós', sinó en la sinagoga («resta guarida del teu flagell», el turment que suposava per a l'hemorroïssa l'expulsió de la sinagoga), faria responsable a una part dels creients de procedència jueva d'haver obstaculitzat amb la seva actitud judaïtzant de l'apropament a Jesús de determinats cercles jueus que haurien pres consciència de la situació moribunda de les seves comunitats i que tan sols el missatge de Jesús les podia revitalitzar.

La mort de la sinagoga humanament no té remei

En el *primer element* [a], mentre Jesús encara pronunciava la darrera dita de la seqüència anterior, comuniquen al cap de sinagoga que la seva filla s'ha mort i que deixi de molestar el mestre. «*Mentre ell encara parlava, vénen de casa del cap de sinagoga dient-li: "La teva filla s'ha mort; per què molestes encara el mestre?"*» Per al cap de sinagoga era «la meva filleta» (v. 23) la que estava a les últimes; per als qui han estat comissionats per a portar-li la mala notícia era «la teva filla», però aquesta ara ja està morta. Se subratlla l'autoritat que exercia el cap de sinagoga sobre la seva filla i la impossibilitat de posar-hi remei. Tant per al cap de sinagoga com per als comissionats Jesús és «el mestre». Sorpren que un alt dignatari de la sinagoga i els seus col·laboradors reconeixin com a 'mestre' a un individu foragitat per la seva institució. Recordem que aquest cap de sinagoga és un personatge real («de nom Jaire», v. 22), però que anà a trobar Jesús «a la vora del mar» (v. 21), connotant això sempre que hom és a punt d'iniciar el seu èxode, i que «es prosternà als peus de Jesús» (v. 22). Havia d'estar molt apurat, perquè prenguéss aquesta decisió! Hauria entrevist que Jesús, amb el seu missatge alliberador, era l'únic que podia posar remei a la situació desesperada de la seva sinagoga. Ara, però, ja és massa tard, si ens atenem al punt de vista dels missatgers.

La fe del cap de sinagoga és imprescindible

En el *segon element* [b], Jesús insta el cap de sinagoga perquè, malgrat la mala notícia, continuï creient: «*Però Jesús, que havia sentit aquest missatge, diu al cap de sinagoga...*» (el missatge no anava per a ell, sinó per al cap de sinagoga). Per tercera vegada es menciona 'el cap de sinagoga' i, a més, s'empra el present, 'diu', manera de subratllar una funció i de posar èmfasi en allò que li dirà. El text normal ha igualtat l'incís fent-li dir : «fent cas omís del missatge que aquests transmetien», com si pretengués demostrar el seu poder i presentar-se com un *superman* que fa miracles. Hem de recuperar els matisos del text primitiu, percebre l'entonació que forneixen al text la repetició de determinats termes tècnics, com és el cas del mot 'arxi-sinagog', on 'arxi-' denota 'preeminència' en el vèrtex d'una jerarquia, superioritat respecte als altres membres de la sinagoga, altrament llegim sense entendre-ho. «*No tinguis por; tan sols continua creient.*» Un nou detall deixa entreveure que aquest cap de la sinagoga s'havia desmarcat dels seus correligionaris i havia fet un pas important, si bé sense arribar a declarar-se creient, ja que l'expressió es pot entendre simplement en el sentit de 'continua confiant en mi'.

Pere, Jaume i Joan testimonis excepcionals

En el *tercer element* [c], Jesús exclou la multitud de seguidors que l'estrenyien permetent tan sols que Pere, Jaume i Joan l'acompanyin: «*No permeté que ni un tan sols el seguís de prop, excepte Pere, Jaume i*

Joan, el seu germà.» L'expressió «*ni un tan sols*», és molt emfàtica. A la dona hemorroïssa ja li havia dit que se n'anés; ara diu el mateix a tots els que el seguien, representats en el centre del tríptic per l'hemorroïssa. El verb grec utilitzat aquí pel Còdex Bezae per a designar aquests seguidors, *parakolouthein*, 'seguir algú de prop', és diferent de l'emprat pel text alexandrí, *synakolouthein*, 'seguir en companyia d'algú', «no permeté que ningú seguís en companyia d'ell», com si es tractés simplement de bons deixebles. 'Seguir de prop' no comporta que segueixin Jesús de totes totes, a diferència de 'seguir en companyia' d'ell. Són 'seguidors', sí, de Jesús, però continuen sentint-se vinculats al judaisme oficial, malgrat que hagin estat foragitats del temple (leprós) o de la sinagoga (hemorroïssa). Permet, en canvi, que segueixin amb ell, i entrin per tant a la casa del cap de sinagoga, «*Pere, Jaume i Joan, el seu germà*».

Què tenen d'especial aquests tres personatges?

En el moment en què deixa de banda tots els altres i s'enduu a Pere, Jaume i Joan, mencionats tots tres amb els seus noms i remarcant les seves respectives vinculacions, ens està dient moltes coses. En primer lloc, el text normal menciona Pere, el primer, preposant-li l'article; en canvi, en el Còdex Bezae cap d'ells no porta article, posant Pere i la comunitat de germans en el mateix nivell. Aquests personatges apareixeran en altres dues escenes, per això és molt important apuntar-les ara. En l'escena de la transfiguració, sempre segons el Còdex Bezae, Jesús s'endurà amb ell «*en Pere, en Jaume i en Joan*» (8,2), singularitzant-los amb l'article, mentre que en l'escena de Getsemaní (l'única perícopa que pertany a la primera redacció) tornaran a aparèixer, però tan sols en Pere portarà article i els altres dos no, «*s'enduu en Pere, Jaume i Joan en companyia d'ell*» (14,33), indicant que formen un grup compacte liderat per Pere. El Còdex Bezae és molt conseqüent. Pere s'haurà convertit ja aleshores en el líder indiscutible, en el gallet de tots ells, ell que precisament serà qui renegarà de Jesús. D'altra banda, en l'escena que estem comentant, malgrat que tots tres noms apareguin en pla d'igualtat, com que formen un tríptic, el fet de posar Jaume en el centre suggereix que aquest té un paper més important que Pere i Joan, vinculat clarament a Jaume («*el seu germà*»). El text normalitzat sembla voler subratllar, d'una banda, la importància de Jaume, si bé, d'altra banda, presenta ja a Pere com a líder: «*en Pere, Jaume i Joan, el germà de Jaume*». Una clara incongruència.

Aquests tres, qui són? Formen part del grup del Dotze. Marc va presentar el grup dels Dotze en el moment de la seva constitució: «Imposà a Simó de sobrenom "Pere"; a en Jaume de Zebedeu i en Joan, el germà de Jaume, els imposà de sobrenom "Boanerges" (això és, "Trons"); després Andreu...» (3,16). Andreu es troba en la quarta posició. O sigui que la tripleta actual es presenta en el mateix ordre en què apareixia en la llista dels Dotze. Aquestes llistes s'han d'interpretar com les llistes polítiques. Són els qui representen el grup. Si bé apareixen en el mateix ordre, Simó és anomenat ara ja directament amb el nom de *Petros*, que és el seu 'mal-nom', en canvi els altres ho són pel seu nom. Entren, per tant, tan sols el cap de sinagoga que acompanyava Jesús, en representació de la institució sinagoga, i els tres que representen el grup dels Dotze, l'Israel messiànic, diferent de l'Israel institucional, deixant de banda tots els qui havien estat marginats per la sinagoga i que pretenien que Jesús els declarés purs.

Aldarull de ploraneres en el si de la comunitat sinagoga

En el *quart element* [d], tot just arriben a la casa del cap de sinagoga, Jesús contempla l'aldarull de les ploraneres. Diu: «*Arriben a la comunitat del cap de sinagoga, i es va quedar contemplant l'aldarull dels qui ploraven i prorrompien en grans laments.*» El text normal diu que arriben «a la casa» en el sentit ampli de 'casa' (*oikos*) d'una família, d'un grup ètnic o religiós. En canvi, el Còdex Bezae precisa que «*arriben a la comunitat del cap de sinagoga*», on 'casa' (*oikia*) té el sentit de lloc habitable on conviuen persones. No es tracta, doncs, aquí de la 'casa d'Israel', en general, sinó de «*la comunitat*» concreta del cap de sinagoga. I «*anava contemplant l'aldarull dels qui ploraven i prorrompien en grans laments*», en temps imperfecte, segons el Còdex Bezae, és a dir que anava prenent consciència d'aquesta situació tan negativa. El text alexandrí ho posa en temps present: «*i contempla l'aldarull, tant de ploraneres com de gent que prorrompia en grans laments*». En el rerefons hi ha la profecia de Jeremies: «*Dels turons en ve tan sols l'engany, de les muntanyes res més que aldarull (dels cultes idolàtrics)... Per això, vestiu-vos de sac en senyal de dol, ploreu i lamenteu-vos, perquè l'enuig del Senyor no s'aparta de nosaltres*» (Jr 3,23; 4,8). Però Jesús —com veurem a continuació— no està gens d'acord amb aquesta anàlisi de la situació d'Israel.

L'infant «dorm», no està «mort»

En el *cinquè element* [e], Jesús s'encara amb les ploraneres i els adverteix que l'infant no ha mort, sinó que dorm: «*Va entrar i es posà a dir-los: "Per què feu tant d'aldarull i per què ploreu? L'infant no és pas mort; està adormit."*» Per primera vegada, la que era fins ara «la filleta» del cap de sinagoga és anomenada «*l'infant*», un terme que en un altres contexts podria tenir el sentit de servidor, però aquí no. És un diminutiu del grec 'pais', 'un petit infant'. Més endavant resultarà que tenia 12 anys, amb una clara referència a les dotze tribus d'Israel. Són maneres de designar el públic infantilitzat de la sinagoga.

«*L'infant no és pas mort; està adormit.*» La mort és quelcom definitiu, la son no. Qui dorm es pot despertar. La mort per als primers cristians era considerada com una dormició (*koimêtêrion*, d'on 'cementiri' o 'dormitori'. Aquí, òbviament, té sentit figurat. Jesús no accepta que l'infant s'hagi mort definitivament, indicant-se així que la situació era irreversible. Per a ell tan sols «*està adormit*». Recordem l'escena de Llätzer que ens relata l'evangelista Joan (Jn 11,11-13). Són descripcions de morts en diferents situacions, però si les posessim en paral·lel veuríem que hi ha una sèrie de connexions entre una situació i l'altra.

Riota dels presents, expulsió de les ploraneres i entrada de Jesús acompanyat dels pares de l'infant i els testimonis

En el *doblet centre* Marc ha situat la riota de tots els presents [f] i la reacció de Jesús [f'] expulsant la munió de ploraneres i de gent que es lamentava. Pren a part els pares de l'infant i, acompanyat dels tres deixebles, entra on era l'infant.

«*Ells, però, se'n reien.*» El verb emprat per Marc és molt dur, significa 'mofar-se de, fer-ne burla'.

«*Ell, al seu torn, expulsà les multituds a fora, pren amb ell el pare i la mare de l'infant i els qui l'acompanyaven i es dirigeix on era l'infant.*» Evidentment va treure a fora les multituds de ploraneres i de gent que es lamentava. Aleshores «*pren*», en temps present, «*el pare i la mare de l'infant i els qui l'acompanyaven*». Tots tres apareixen en el mateix nivell. Els qui estan en companyia d'ell són Pere, Jaume i Joan. Marc utilitza la mateixa construcció, «*en companyia d'ell*», que havia aplicat abans al cap de sinagoga (v. 24). Ara, però, el cap de sinagoga ha deixat de ser cap de sinagoga i ha passat a ser pare i mare, l'aspecte maternal que fins ara no havia aparegut. S'han restablert les relacions familiars autèntiques: la casa, un lloc habitable, el pare i la mare... Al present «*pren*» segueix un imperfet que he traduït per «*es dirigeix on era l'infant*» Jesús s'encamina, es posa en camí cap on es troba l'infant. S'indica així el començament de tot un procés d'apropament a la situació.

Jesús «desperta» la noieta i l'ajuda a aixecar-se

El *primer element* del tram descendent [e'] es correspon amb el cinquè de l'ascendent [e]: Jesús «*desperta*» la noieta que estava «*adormida*», agafant-li la mà, saltant-se la Llei que prohibeix tocar un mort. «*Agafà la mà de l'infant i li diu: 'RABBITHA BITA QUMI' (que traduït significa: Noieta –a tu t'ho dic–, aixeca't!)*» Jesús fa un gest prohibit per la legislació sinagoga, tocant la noieta que, des del punt de vista jueu, estava ben morta. La frase transcrita en arameu ens ha arribat en dues versions diferents. Segons la versió normal, li diu TALITHA QUM; segons la del Còdex Bezae, RABBITHA BITA QUMI, són dues formes dialectals. QUM és una forma dialectal palestinenca i QUMI una forma dialectal mesopotàmica. Aquestes variants són molt importants per a identificar els corrents que influenciaren l'un i l'altre text. Pel que sembla, es tracta de dues formes aramees, però que vénen a dir el mateix: tant RABBITHA com TALITHA signifiquen «noieta». Però, atenció, en dóna a continuació l'interpretació: «*que traduït significa: 'Noieta –a tu t'ho dic–, aixeca't!'*» Per a Jesús no es tracta d'un «infant» (*to paidion*), sinó d'una «noieta» (*to korasion*), un diminutiu que conté una gran càrrega afectiva.

La noieta s'alça a l'instant

En el *segon element* del tram descendent es posa en contrast l'aldarull de les ploraneres [d] amb la noieta que s'alça i es posa a caminar [d']: «*A l'instant s'alça la noieta i es va posar a caminar.*» L'ordre de Jesús s'acompleix a l'instant. No es tracta d'una resurrecció en el sentit físic, com se sol interpretar. Està descrivint tot un procés d'aixecament d'una comunitat moribunda o, fins i tot, en vies d'extinció que, gràcies a la paraula/ensenyança de Jesús reprèn l'alè i es posa a caminar, no en el sentit material del mot, sinó en el de posar-se en camí i seguir el camí de Jesús.

La noieta tenia dotze anys

En correspondència amb els tres dirigents del grup dels Dotze, Pere, Jaume i Joan, del tram ascendent [c], en el *tercer element* del tram descendent [c'], Marc puntualitza que la noieta tenia «*dotze anys*».

Tenim, doncs, tres clares referències a les dotze tribus d'Israel: els tres membres del grup dels Dotze, l'hemorroïssa que *feia* dotze anys que patia pèrdues de sang i la noieta que *tenia* dotze anys. Els Dotze feien referència a l'Israel messiànic (millor que no pas la designació de 'nou Israel'). La primera dona representava una part dels seguidors de Jesús que continuaven pensant i comportant-se segons les categories jueves, malgrat haguessin estat exclosos de la sinagoga. La segona representa el públic de la sinagoga. La primera dona era estèril, malgrat la seva maduresa; la segona igualment, però, en arribar precisament a la maduresa, s'ha mort. Marc descriu diverses situacions d'Israel.

Alienació de tothom

En el *penúltim element* [b'], Marc comprova l'alienació total dels presents, en contrast amb la fe que Jesús havia exigit al cap de sinagoga, en l'element correlatiu [b]: «*Es van quedar tots fora de si, completament alienats.*» El Còdex Bezae, a diferència del text normal, recalca que foren «*tots*» els qui es van quedar fora de si, Pere, Jaume i Joan inclosos. Ningú no s'esperava que la situació es pogués redreçar.

Prohibició de dir-ho a ningú i invitació a donar-li menjar

La perícopa finalitza [a'] amb una prohibició de Jesús de dir-ho a ningú i una invitació perquè li donessin menjar, en contrast amb l'element inicial [a], on hom comunicava al cap de sinagoga la mala notícia de la mort de la filla i que desistís de molestar el Mestre.

«*... i digué que li donessin menjar*». És l'element més frapant i intrigant d'aquesta perícopa. La darrera informació és la que queda més gravada en les oïdes. La comunitat del cap de sinagoga s'ha mort d'inanició perquè no li ha donat bon menjar. Menjar és la Llei, la Torà, en el sentit primitiu d'ensenyança, no el conjunt de manaments i observances que els ha anat imposant en les homilies. Mentre nosaltres, en les nostres parròquies o comunitats, no els donem bon menjar, mentre no hi hagi evangelistes que siguin capaços de donar bon menjar, passarà el que passa..., o bé s'agafaran al primer metge o curandero que passi, durant *dotze anys*, o bé les comunitats es moriran d'inanició quan haurien de ser prolífiques.

Josep Rius-Camps.
Sant Pere de Reixac, 17 de desembre 2006.